

نگارنده این وقایع، شادروان دکتر حسین خان کمال یکی از مشروطه خواهان مجاهد و صدیق و اهمیت این یادداشتها از آنجاست که وی واقعه هر روز از این انقلاب عظیم را، باشیوه‌ای خلاصه و ساده و بی‌حشو و زوائد، بهمانگونه که دیده یا شنیده، در تقویمی چایی، بخط ریز نوشته است.

بنابر این از احاطه جریان بیایی روزانه اتفاقات و تاریخ صحیح وقوع آنها، جای هیچگونه شک و تردید نیست و میتواند وقایع نگاران و تاریخ نویسان راستدو حجت باشد.

وقایع مهم سال دوم شهر و طیت (۱۳۲۵ قمری)

سه‌شنبه ۱۹ جمادی‌الثانی ۱۳۲۵ = ۱۱ مرداد ۱۲۸۶ = ۳۰ ژوئیه ۱۹۰۷ میلادی.
نایب‌السلطنه را خواهی نخواهی از وزارت جنگ معزول و ولی خان نصرالسلطنه (سپه‌دار) را منصوب کردند ولی مجلسیان راضی بوزارت ایشان نیستند.

پنجشنبه ۲۸ جمادی‌الثانی ۱۳۲۵ = ۲ مرداد ۱۲۸۵ = ۸ اوت ۱۹۰۷ میلادی.
چندی قبل يك بمب درخانه وزیر مخصوص گذاشتند و کاغذی نوشتند در تهدید که اگر ترك استبدادیان را نکند چنین و چنان خواهد شد. شب جمعه در ساعت شش بمبی در جلو خانه علامه الدوله ترکانیده شد. شرباشد یا خیر.

جمعه ۲۹ جمادی‌الثانی ۱۳۲۵ = ۲۱ مرداد ۱۲۸۵ = ۹ اوت ۱۹۰۷ میلادی.
بواسطه رفتار شیخ فضل الله و اتباعش مردم حضرت عبدالعظیم عده‌ای دکانها را بستند که شیخ باید از اینجا برود. سه‌روزه مهلت گرفته‌اند.

یادداشت راجع به نیمه دوم ماه جمادی‌الثانی ۱۳۲۵.
مسئله عثمانی با ایران رفته رفته مغشوش تر شد، که بدون اطلاع دولتی و نظامی یکدفعه عساکر عثمانی به ارومیه حمله کرده قریب چهارصد نفر مقتول و چندین ده را خراب کرده‌اند (با توپ)

عجالتاً در گفتگو و کشمکش هستند. خیال قشون کشی دارند ولی عجالتاً مجلسی از سزاء خارج کرده و تلگرافی هم بمجلس لاهه شده تا بعد چه شود. بعد از گفتگو با سفراء و غیره سفیر آمریکا و انگلیس بطور سختی حمایت از ایران کرده قشون عثمانی عقب رفتند و اموال چپاول شده رد شد و اسرا آزاد شدند حال گفتگو راجع به مقتولین است.

یکشنبه اول رجب المرجب ۱۳۲۵ = ۲۳ مرداد ۱۳۸۶ = ۱۱ اوت ۱۹۰۷ میلادی.

حرکت فرمان فرما بآذربایجان بحکومت و سرداری کل قشون.

شنبه ۲۱ رجب المرجب ۱۳۲۵ = ۱۳ شهریور ۱۳۸۶ = ۳۱ اوت ۱۹۰۷ میلادی.

قتل میرزا علی اصغر خان امین السلطان اتابک اعظم وزیر داخله بدست عباس آقا صراف تبریزی از انجمن فدائیان. میرزا علی اصغر خان آمده بود بمجلس برای بعضی اظهارات. نیم ساعت از شب گذشته آمد سوار کالسکه شود عباس آقا در میان جمعیت سه تیر بایشان خالی کرد. بعد از نیم ساعت مرد و خود عباس آقا بارولور خودش را کشت و بعضی اسناد مبنی بر مأموریت در جیب ایشان پیدا شد و مخصوصاً اسم و رسم خود را نوشته بود، جنازه امین السلطان رانیمه شب بردند بحضرت معصومه در کمال پنهانی.

سه شنبه ۲۴ رجب المرجب ۱۳۲۵ = ۱۶ شهریور ۱۳۸۶ = ۳ سپتامبر ۱۹۰۷ میلادی.

شاه و کلا را خواسته تأکید در اتمام قوانین نموده فرموده اند خودم می آیم مجلس جهت معرفی وزراء. بطور مهربانی رفتار شد.

پنجشنبه ۲۶ رجب المرجب ۱۳۲۵ = ۱۸ شهریور ۱۳۸۶ = ۵ سپتامبر ۱۹۰۷ میلادی.

مقصرین پلنکی بقوه انجمن ها مرخص شدند.

شنبه بیست و هشتم رجب المرجب ۱۳۲۵ = ۲۰ شهریور ۱۳۸۶ = ۷ سپتامبر ۱۹۰۷ میلادی.

انتخاب کابینه وزراء بمیل شاه و سردستگی مشیر السلطنه. مشیر السلطنه داخله - سیدالدوله خارجه - نیر الملک علوم - مجد الملک تجارت. سایرین تغییر نکردند.

دوشنبه ۳۰ رجب المرجب ۱۳۲۵ = ۲۲ شهریور ۱۳۸۶ = ۹ سپتامبر ۱۹۰۷ میلادی.

جوانی کاغذی بعلاء الدوله داده بزبان فرانسه و جواب خواسته بود بعد از ترجمه معلوم شد که نوشته اند وصیتنامه خود ترا بنویس و مکان کشتن خود ترا نیز معین کن، لهذا سبب وحشت کلی علاء الدوله شده از منزل خارج نمیشود.

یادداشت راجع به نیمه دوم ماه رجب المرجب ۱۳۲۵.

مکرر تهدید بقتل کرده بودند ولی حضرات شوخی تصور میکردند تا اینکه امین السلطان را کشتند. شاه و سایر وزراء و مستبدین بی اندازه ترسیده اغلب از ترس استعفاده از منزل خارج نمیشوند مخصوصاً علاء الدوله و وزیر مخصوص و سایرین هم در منازل خود مستحفظین متعدد گذاشته اند و صنایع الدوله بملاحظه اینکه مخبر السلطنه از خاصان اتابک است او هم متهم شده، لهذا استعفاء داده. احتشام السلطنه رئیس مجلس شد و عجالتاً در مقابل ملایمت صنایع الدوله ایشان خشونت مینماید تا بعد چه شود، و کلا عجالتاً کابینه وزراء وارد کرده و میگویند آنها از مستبدین اند و

شاه بطور ملائمت رفتار کرده و مینماید، از آنجمله فرموده اگر نتوانستند از عهدہ بر آیند آنها را معزول و دستہ دیگر را انتخاب مینمایم، از غرایب اینکه شب هفتہ عباس آقا مردم سر قبر او رفته بطور کامل عزاداری کردند بدون خوف.

شنبه ۵ شعبان ۱۳۲۵ = ۲۷ شهریور ۱۲۸۶ شمسی = ۱۴ سپتامبر ۱۹۰۷ میلادی.
میرزا نصرالله خان مشیرالدوله صدراعظم سابق در دربار خدمت شاه رفته بعد از مرحمتهای زیاد و کتگروهای متصل در خدمت شاه مراجعت بمنزل کرده بعد از چند ساعتی سکنه مینماید.
دوشنبه ۷ شعبان ۱۳۲۵ = ۲۹ شهریور ۱۲۸۶ = ۱۶ سپتامبر ۱۹۰۷ میلادی.
بعد از دو ماه ویستوشش روز شیخ فضل اله شبانه وارد شهر شدند اگر چه بظاہر اصلاحی کرده ولی باطناً متوضیح و رسوا شد.

پنجشنبه ۱۰ شعبان ۱۳۲۵ = ۲ مهر ماه ۱۲۸۶ = ۱۹ سپتامبر ۱۹۰۷ میلادی.
انقلاب طهران و جمعیت انجمنها در مجلس جهت اقدام بکار ارومیه و خوی و سایر نقاط آذربایجان.

شنبه ۱۲ شعبان ۱۳۲۵ = ۴ مهر ماه ۱۲۸۶ = ۲۱ سپتامبر ۱۹۰۷ میلادی.
آمدن شاه بشهر و انعقاد مجلس درباری جهت تهیه پول بانک (عموماً شاه و رجال در وحشت هستند).

یادداشت راجع به نیمه اول ماه شعبان ۱۳۲۵ قمری.
از مرحوم شدن مشیرالدوله (میرزا نصرالله خان) مردم حدس بمسوم کردن ایشان از طرف شاه کردند، چونکه طرف توجه ملت بود ولی بعد به تحقیق معلوم شد که بمرض قلبی مرده است. شیخ فضل اله طرف اذان صبح مخفیانه آمد بطهران و رفت بمنزلش بعد اظهار کرد میخواهم بیایم بمجلس. و کلاه اعتنائی نکرده از آمدن و نیامدنش حرفی نزدند و مزید پرسوائی شد. برای آمدن شاه بشهر سه خیابان را آب و جاروب کرده کالسکه از یکطرف راه و لیعهد از طرف دیگر و خودش در کمال وحشت در میان سوارها سواره از راه غیر معمولی وارد شد.

پنجشنبه ۱۷ شعبان ۱۳۲۵ = ۹ مهر ماه ۱۲۸۶ = ۲۶ سپتامبر ۱۹۰۷ میلادی.
جمعیت سردارها در منزل علاءالدوله جمع شده باتفاق عریضه بشاه عرض کردند که اگر موافق بامجلس و مشروطه هستی اعلان کن و ما را ناظر اعمال و رفتار خود نما و الا اطلاع بده تا به تکلیف خود عمل نمائیم و استعفاء از تو کوی بدهیم.

ادامه دارد

از اینجا چهار صفحه در شماره گذاری اشتباه شده است که خوانندگان خود متوجه خواهند بود و اصلاح خواهند نمود.